

Łódź, dn. 20 czerwca 2025 r.

Dr hab. Jakub Niedbalski, prof. UŁ
Instytut Socjologii
Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny
Uniwersytet Łódzki

Recenzja rozprawy doktorskiej Pana magistra Adama Omorczyka pt. „Zmiany przestrzeni miejskiej w wyniku organizacji letnich igrzysk olimpijskich”, opracowanej na Akademii Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie pod kierunkiem naukowym promotora dr hab. Michał Lenartowicz, prof. AWF i promotora pomocniczego dr. Arkadiusz Włodarczyk

Podstawa opracowania recenzji

Podstawą wykonania recenzji jest pismo Przewodniczącego Rady Nauk o Kulturze Fizycznej AWF w Warszawie, prof. dr hab. Andrzeja Mastalerza z dnia 27 maja 2025 roku. Przedmiotem recenzji jest rozprawa doktorska Pana magistra Adama Omorczyka pt. „Zmiany przestrzeni miejskiej w wyniku organizacji letnich igrzysk olimpijskich”, opracowanej na Akademii Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie pod kierunkiem naukowym promotora dr hab. Michał Lenartowicz, prof. AWF i promotora pomocniczego dr. Arkadiusz Włodarczyk. Recenzja dotyczy postępowania o nadanie magistrowi Adamowi Omorczykowi stopnia naukowego doktora w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauk o kulturze fizycznej.

Cel rozprawy i ocena wyboru problemu badawczego

Tematyka rozprawy dotyczy opisu i charakterystyki wpływu organizacji Igrzysk Olimpijskich na przestrzeń miejską. Celem rozprawy było poznanie zachodzących zmian w przestrzeni miejskiej, które spowodowane są organizacją letnich igrzysk olimpijskich na przykładzie Barcelony, Aten i Paryża. W ramach przeprowadzonego projektu badawczego autor dysertacji wskazuje i uzasadnia, że przygotowania do organizacji igrzysk muszą być nie tylko ściśle powiązane z planami zagospodarowania przestrzennego, a także potrzebują one odpowiednich warunków społecznych i atmosfery politycznej. Co istotne, autor pokazuje, że jest to działanie wielowymiarowe i wielowątkowe, które należy rozpatrywać na kilku poziomach m.in. państwowym, miejskim, jak i biznesowym. Badacz dokonał udanej analizy i wyciągnął dobrze

uzasadnione wnioski na temat wpływu organizacji igrzysk olimpijskich na przestrzenie miejskie, których podłożem stały się wybrane perspektywy teoretyczne i metodologiczne inklinacje. Warto podkreślić, że są to badania posiadające charakter nowatorski, ponieważ tematyka, której poświęcono dysertację nie jest szeroko eksplorowana w naukach społecznych, zwłaszcza na rodzimym polskim gruncie.

Biorąc pod uwagę powyższe, wybór tematu dysertacji, a także jej zasadniczego celu należy uznać za w pełni uzasadnione.

Struktura pracy i ocena merytoryczna

Praca składa się z sześciu rozdziałów, z których trzy pierwsze stanowią szerokie tło teoretyczne i kontekstualne prezentowanych w dysertacji zagadnień. Rozdział czwarty poświęcony został metodologii, zaś rozdział piąty przybliża wyniki przeprowadzonych badań. Szósty, a zarazem ostatni z rozdziałów recenzowanej dysertacji to bogata w treści dyskusja i podsumowanie. Klamrą domykającą ustalenia z badań własnych stanowią wnioski i zakończenie. Dysertację dopełniają dobrze udokumentowane załączniki z wykazem licznie użytych w pracy zestawień tabelarycznych. Generalnie, praca stanowi zwartą, logiczną i spójną całość.

Poniżej odnoszę się do każdej z wymienionych części pracy, krótko prezentując jej treści oraz moją ocenę jej zawartości.

W rozdziale pierwszym, pt. „Miasto i przestrzeń miejska jako arena igrzysk olimpijskich”, autor omawia wybrane koncepcje teoretyczne z zakresu socjologii miasta oraz przedstawia podstawowe definicje dotyczące przestrzeni miejskiej i miast, które są istotne dla dalszych rozważań o oddziaływaniu igrzysk na miasta organizatorów. Autor korzysta z bogatej literatury przedmiotu, odwołując się do badaczy z różnych dziedzin nauki, sięgając po klasyki oraz najnowszych podejść w zakres teoretycznego rozumienia i definiowania pojęcia czasu, miejsca i przestrzeni. Część poświęcona teorii stanowi solidną podbudowę dla późniejszych rozważań autora. Choć miejscami wydaje się zbyt rozbudowana, co można byłoby zapewne lepiej skondensować (np. rozważania i koncepcji miasta na przestrzeni dziejów). Być może zresztą wystarczyłoby poprzestać na rozważaniach dotyczących *strice* miasta i przestrzeni w ujęciu socjologicznym. Autor w tym zakresie słusznie zresztą sięga do szkoły chicagowskiej, a także do klasyków jak Ferdinand Tönnies, Georg Simmel, Max Weber czy Émile Durkheim, Manuel Castells. Doktorant nie poprzestaje jednak na tym i idzie dalej, prezentując różne model, metafory i podejścia w zakresie rozumienia miasta i „miejskości”, takie jak „miasto jako żywy organizm” oraz „miasto jako system społeczny”, które to stanowią podrozdziały poświęcone rozważaniom nad miastem w ujęciu socjologicznym.

Rozdział drugi to opis Igrzysk olimpijskich jako zjawiska kulturowego. To dość zwięzłe, ale w sposób wyczerpujący napisany fragment dysertacji w którym autor przedstawia rys historyczny ewolucji sportu, pokazuje rolę igrzysk olimpijskich na infrastrukturę i przestrzeń miasta, a także w sposób obrazowy przedstawia istotę nowożytnego olimpizmu w jego globalnym wymiarze. Warte zaznaczenia jest to, że autor do zilustrowania miejsc które opisuje (w niektórych przypadkach) posłużył się fotografiami, co uważam za bardzo dobry pomysł, pozwalający czytelnikowi spojrzeć własnymi oczami na obiekty i przestrzenie, które opisuje autor (czyniąc to jednocześnie w bardzo wierny sposób).

Rozdział trzeci pt. „Miasto olimpijskie i jego charakterystyka” w którym oprócz podjęcia próby stworzenia definicji miasta olimpijskiego, autor przygląda się koncepcjom, które pozwalają wyodrębnić tę przestrzeń ze względu na określone cechy bądź przypisywane jej właściwości. W dalszej kolejności omawia sytuację kilku wybranych miast letnich igrzysk olimpijskich, skupiając się na problemie wpływu igrzysk na przestrzeń miejską. W podrozdziale „Panem et circenses” (Chleba i Igrzysk) autor ukazuje siłę igrzysk jako miejsca zaspokojenia podstawowych potrzeb człowieka. Pokazuje tym samym znaczenie igrzysk jako miejsca realizacji potrzeb jednostki, odnosząc się do lokalnej społeczności, a także przestrzeni miejskiej, w której rozgrywa się ‘wielka polityka’ będąca wyrazem międzynarodowych tarć i nacisków państw. Rozdział kończy tematem dziedzictwa olimpijskiego, szczególnie widocznym w dyskursie medialnym poruszonym przy okazji każdych kolejnych igrzysk olimpijskich. Autor nawiązuje do miast olimpijskich, trafnie określając je mianem heterotopii, pojęcia ukutego przez Foucaulta. Ale nie poprzestaje na tym i posługuje się także pojęciem ksenotopii, jako miejsc obcych, które nie są związane z żadną tradycją historyczną czy kulturową, a stworzonych całkowicie od nowa. Nawiązuje też do pojęcia tożsamości, które według Niego stanowi istotny czynnik charakteryzujący spuściznę każdej wielkiej imprezy sportowej mającej wpływ na przestrzeń miasta. Autor podnosi również, że spuścizna organizacji igrzysk olimpijskich, która często sprowadzana jest do wielkiego rachunku ekonomicznego i post-chaosu jaki pozostaje po wielkiej imprezie, to także szereg pozytywnych aspektów, które wyznaczać mogą dobre praktyki zarówno dla przyszłych organizatorów, jak i urbanistów czy architektów.

Rozdział czwarty pracy to prezentacja metodologii badań. Autor przedstawia raz jeszcze cel pracy i uzasadnia wybór trzech miast, które jako studia przypadków (kazusy) ‘bierze pod lupę’. Formułuje pytania badawcze oraz hipotezy, które każdorazowo uzasadnia (co wzmacnia ich potencjał i istotność w wymiarze badawczym). W rozdziale tym autor przedstawia także analizę ograniczeń badawczych, uzasadnienie wyboru trzech miast jako studiów przypadku oraz

dotychczasowy stan badań nad przestrzenią miejską w kontekście igrzysk olimpijskich. Dopełnieniem są zestawienia tabelaryczne podsumowujące przebieg badań terenowych oraz wykonanych kwerend bibliotecznych (str. 108), a także zrealizowanych wyjazdów naukowych związanych z przygotowaniem rozprawy doktorskiej (str. 109).

Piąty, a zarazem najobszerniejszy rozdział pracy, to autorskie studia przypadku wybranych miast organizatorów igrzysk olimpijskich. Ta część pracy doktorskiej podzielona została na trzy podrozdziały, w których autor poddaje analizie wybrane miasta olimpijskie: Barcelonę, Ateny i Paryż. Każdy z podrozdziałów składa się z podobnych części, które szeregują informacje na temat poszczególnych miast i sprawiają, że praca staje się strukturalnie spójna. Wszystkie informacje zostały przedstawione chronologicznie z podziałem na trzy okresy: przedolimpijski (ang. *pre-event*), związany z czasem poprzedzającym wybór miasta na gospodarza igrzysk i trwający do momentu rozpoczęcia igrzysk; olimpijski (ang. *event*), rozpoczynający się w momencie ceremonii otwarcia igrzysk, a trwający do ich zakończenia; poolimpijski (ang. *post-event*), za którego datę początkową można uznać zakończenie igrzysk i który trwa do dziś. Autora każdy przypadek opisuje z dużą starannością i pieczołowicie oddaje wszystkie detale związane z organizacją igrzysk. Przystawia również główne postacie biorące w nich udział, organizacje społeczne, ale także podmioty komercyjne. We wszystkich przypadkach zamieszczone są linie czasu, dobrze obrazujące wymiar temporalny zachodzących przemian, w poszczególnych miastach. Pod koniec każdego podrozdziału umieszczona została dokumentacja wizualna.

Szósty, ostatni rozdział dysertacji to dyskusja i podsumowanie w którym autor na wstępie przedstawia w syntetyczny sposób najważniejsze parametry określające badane przez siebie miasta i aglomeracje, podając takie dane jak liczebność populacji czy wielkość zajmowanego obszaru. Podaje również parametry dotyczące miasta olimpijskiego m.in. dotyczące odległości od centrów miast, a także czasookresy odbywania się igrzysk. Podaje także cechy łączące badane miasta, ale przede wszystkim skupia się na różnicach jakie pomiędzy nimi występują. Dalej autor wskazuje na czasookresy dotyczące organizacji ostatnich igrzysk, dzieląc je na trzy etapy pre-kandydacki, kandydacki i czas organizacji igrzysk. Tym samym wskazuje na różnice jakie już na poziomie owych czasookresów dzielą przypadki trzech badanych miast. Wszystkie parametry są zilustrowane rycinami, co wpływa na przejrzystość pracy i dodatkowo ją wzbogaca. W rozdziale tym każda z hipotez została dokładnie omówiona, i udokumentowana z podziałem na poszczególne miasta. Co istotne, badacz daje również wyraz swojej refleksyjności i samoświadomości, pisząc, że „przeprowadzając badania w kolejnych miastach człowiek w sposób niemal bezwiedny zaczyna poszukiwać pewnych

prawidłowości, które mogłyby wyznaczać swego rodzaju szablon olimpijskich zmian. Trzeba jednak być niezwykle ostrożnym – mimo istnienia rozmaitych, powtarzalnych elementów, nie istnieje jeden wzór miasta olimpijskiego.”

Pracę wieńczą wnioski z przeprowadzonych badań, będące klamrą domykającą całość dysertacji.

Ocena ogólna

Autor niewątpliwie osiągnął cel swojej pracy jakim było poznanie zachodzących zmian w przestrzeni miejskiej, które spowodowane są organizacją letnich igrzysk olimpijskich na przykładzie Barcelony, Aten i Paryża. Doktorantowi w wyniku przeprowadzonych badań udało się pokazać jak organizacja igrzysk olimpijskich istotnie i trwale zmienia przestrzeń miejską. Autor pokazuje również sieć powiązań nowych przestrzeni i obiektów z otoczeniem, lokalną społecznością oraz z ruchem turystycznym.

Mocną stroną dysertacji jest szeroka i dobrze zakorzeniona w literaturze przedmiotu perspektywa teoretyczna badań. W rozprawie doktorskiej oparto się o koncepcje nauk społecznych oraz nauk o kulturze fizycznej. Wykorzystano zarówno założenia szkoły chicagowskiej, jak i nurtu kulturalistyczny, a także odniesiono się do podstawowych założeń z dziedziny kultury fizycznej, pokazując bogactwo i wielowątkowość olimpijskiej idei, sportu i towarzyszących jej przemian przestrzeni miejskiej. Czerpanie z różnych podejść teoretycznych pozwoliło na osiągnięcie wielowymiarowego oglądu podejmowanej problematyki, nie ograniczając się wyłącznie do jednej dyscypliny naukowej czy koncepcji.

Zarówno w warstwie teoretycznej jak i metodologicznej należy te wyboru uznać za trafne, a podejście do rozwiązania problemu badawczego za przemyślane conceptualnie, zaś przeprowadzone w związku z tym analizy za prawidłowe. Doktorant na każdym etapie analizy wykazał się dużą refleksyjnością i pokazał wysoki poziom warsztatu badawczego. Cała analiza, którą przeprowadził miała szerokie odniesienia kontekstualne i została dobrze osadzona w zgromadzonych danych.

Swoje wnioski autor przedstawia w sposób kompleksowy, szczegółowy i przejrzysty, podejmując udane próby opisanie najważniejszych mechanizmów oraz wyjaśnienia kluczowych procesów badanego zjawiska.

W dysertacji pojawiają się także pewne mankamenty, które jednak nie wpływają znacząco na jej pozytywny odbiór i wysoką ocenę. Warto jednak zwrócić uwagę na fakt, iż Autor odwołuje się, słusznie zresztą do szkoły chicagowskiej w swojej pracy. Jednak nie czerpie z niej w pełni, zwłaszcza w zakresie opisu analizy kwestii społecznych dotyczących

stricte tego, co dotyczy ludzkich relacji i ich specyfiki. Brakuje w pracy bliższego rozpoznania „tkanki społecznej”. Nie ma bezpośredniego odniesienia do tego, co dotyczy ludzi żyjących w badanych przestrzeniach.

Autor mocno skupia się na poziomach makrostruktur, pisząc o organizacja, instancjach, podmiotach międzynarodowych i krajowych, które brały udział w organizacji igrzysk. W mniejszym stopniu odnosi się do poziomu mezostruktur społecznych, a odczuwalny brak i pewien niedosyt pozostawia zwłaszcza poziom mikrostruktur.

Ponadto w pracy w mniejszym stopniu zauważa się także analizy dotyczące kontekstu kulturowego, zwłaszcza w odniesieniu do norm i wartości społecznych poszczególnych krajów oraz regionów, co mogłoby znacząco wzbogacić dysertację i lepiej nakreślić tło prezentowanych w niej kwestii odnoszących się do przestrzeni miejskich.

W kwestii metodologicznej natomiast brak jest wyczerpującego opisu sposobu prowadzonej analizy. Trudno jest, po lekturze dysertacji odtworzyć przebieg owego procesu.

We wstępie zabrakło omówienia struktury i zawartości pracy. Taka krótka nawet informacja jest przydatna do sprawnego nawigowania czytelnika po opracowaniu i wskazana, zwłaszcza jeśli dysertacja miałaby być w przyszłości opublikowana.

Momentami praca jest zbyt obszerna w językową ornamentykę. Jako przykład niech służy np. akapit rozpoczynający się od słów „Istota ludzka funkcjonuje w pewnym naturalnym cyklu...” (str. 19 – 20) gdzie autor wprowadza dodatkowe treści – choć barwnie opisujące cykliczność jako zjawisko społeczne i kulturowe – to jednak wydają się one pewnym przerysowaniem i nieco sztucznym zabiegiem, niekoniecznie wnoszącym coś istotnego z punktu widzenia samej pracy. Powodują natomiast rozrastanie się pracy, która w ten sposób staje się też mniej spójna w swojej strukturze.

W pracy jest też wiele przykładów zdań, które są przerysowane i mało konkretne, a z perspektywy istoty pracy nie wiele do niej wnoszą np. „Działalność człowieka, jaka by ona nie była i czego by nie dotyczyła nie odbywa się w pustce. Człowiek rodzi się, żyje i umiera w określonej dla siebie przestrzeni i w określonym miejscu” str. 23).

Są też słowa, zwroty i wyrażenie np. „bez cienia modyfikacji” (str. 24), „Choć to zaledwie wprowadzenie do niniejszej pracy” (str. 24), „Nie potrzeba tęgich umysłów,” (str. 25) które choć barwne i świadczą o erudycji autora, to jednak wydają się być zbyt ‘literackie’ jak na warunki pracy naukowej. Można również wskazać przykłady użycia języka potocznego, który niekoniecznie jest w dysertacji wskazany, mimo, iż czasem wnosi do niej nieco autorskiej finezji.

Pojawiają się też takie sformułowania, które nie wydają się poprawne językowo jak np. „wglębimy się w raporty” (str. 25). Dlatego warstwa językowa pracy, choć niesztampowa i z pewnością oddająca umiejętności pisarskie autora, nie zawsze sprawia chyba zamierzony efekt, podkreślający erudycyjne zdolności autora, a raczej sprawia wrażenie języka nazbyt swobodnego jak na standardy opracowania naukowego.

Niemniej jednak praca stanowi kompendium wiedzy o wpływie organizacji igrzysk olimpijskich na przestrzeń miejską. Tym samym uznać można, że autor wykonał stawiane przed sobą zadania, zaś praca sprawia pozytywne wrażenie i jako taka bez wątpienia może stanowić podstawę do ubiegania się o stopień naukowy doktora.

Ocena strony formalnej i technicznej

Strona formalno-językowa pracy jest poprawna. Opis bibliograficzny źródeł, podobnie jak odniesienia do nich w tekście opracowano prawidłowo. Od strony językowej praca nie budzi większych zastrzeżeń. Napisana jest w sposób logiczny, spójny, z właściwym wykorzystaniem aparatu pojęciowego.

Wnioski końcowe

Praca odznacza się interesującym ujęciem przedmiotu badań oraz przystępnym poziomem merytorycznym. Jej treść potwierdza zdolność autora do przeprowadzania procesu badawczego oraz formułowania własnych sądów. Autor dysertacji wykazał się samodzielnością badawczą w oryginalnym rozwiązaniu podjętego problemu badawczego. Treść rozprawy oraz przyjęte założenia metodyczne potwierdzają znajomość metodologii pracy naukowej oraz wskazują na opanowanie warsztatu badawczego.

Biorąc pod uwagę powyższe stwierdzam, iż recenzowana praca spełnia kryteria stawiane rozprawom doktorskim zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa. Na tej podstawie wnoszę o jej przyjęcie i dopuszczenie do publicznej obrony.

